

UJA Federation of New York

מכינות ותכניות קדם-צבאיות לקידום האחדות  
בישראל

מחקר הערכה

ד"ר חגית הכהן וולף חיה אמזלג - באהר  
דגנית יפה ארגז

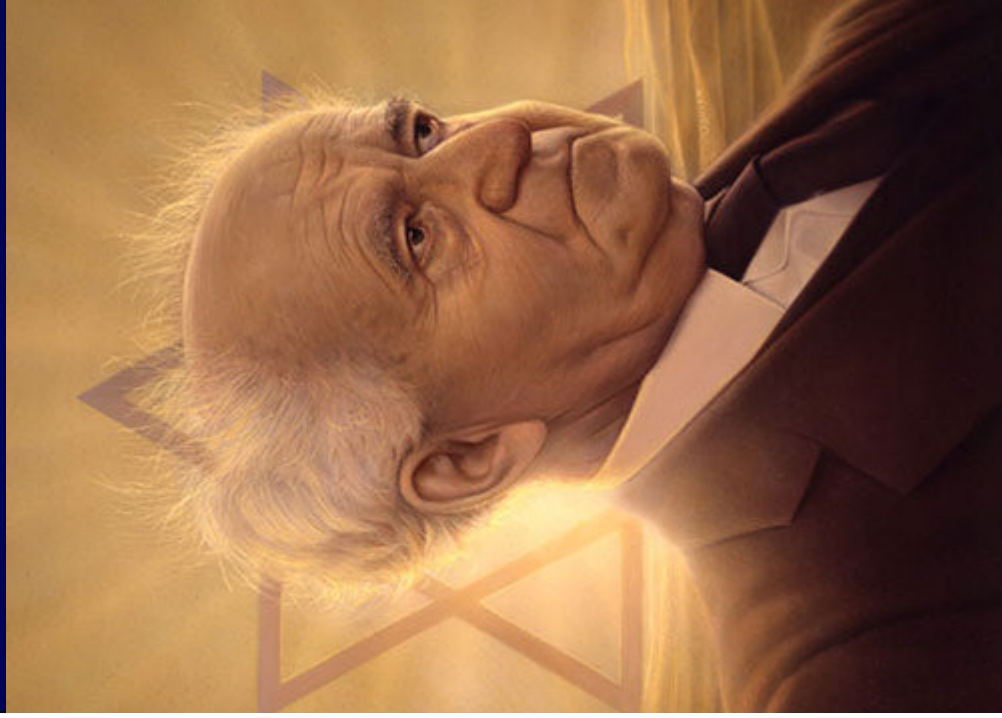
Mit  eh Applied Evaluation

מתווה יעוץ הערכה ומיון

"נוסף למאמץ של המדינה והמאמץ של הצבא, מוכרח לבוא מאמץ של התנדבות חפשית של כל בעל יכולת, מי שיכול באמת לתרום בשאר רוחו להעשרת הנוער ולהעלאתו."

משום כך יידרשו טובי הנוער – טובי הנוער גם מבחינת הכשרונות שלהם, מבחינת ידיעותיהם, השכלתם (אבל זה רק חלק אחד); גם מבחינת התכונות הנפשיות, התכונות החלוציות, החושים החברתיים שלהם..."

דברי ראש הממשלה ושר הבטחון ד. בן גוריון  
בפני הסגל הפיקודי של הגדנ"ע  
א' אלול תש"ט 26.8.1949



# מושג הערכה

- **בהצעת המחקר:** מכינות קדם צבאיות משלבות דתיים-חילונים, במימון הפדרציה של ניו-יורק
- **בפועל:** תכניות קדם צבאיות לסוגיהן, משלבבות, חילוניות ודתיות

# תכניות קדם צבאיות מוקד מחקר ההערכה

■ מיהם המשתתפים?  
(פרופיל המשתתפים)

■ מה מאפיין את התכניות?  
(פרופיל התכניות)

■ מהי השפעתן של התכניות?

- מבחינה קוגניטיבית
- מבחינה רגשית
- מבחינת כוונות להתנהגות
- מבחינה התנהגותית

## מיפוי השדה הנבחר

- "מכילות קדם צבאיות" - שימוש גורף לתיאור תכניות המתקיימות - לפני השירות הצבאי.
- חמישה מרכיבים מרכזיים: לימוד עיוני, לימוד חויתי, פעילות תורמת לקהילה, ניהול עצמי של החניכים/משתתפים והכנה לצבא.
- קושי לאמוד את היקפה של התופעה

# התכניות הקדם צבאיות כיום

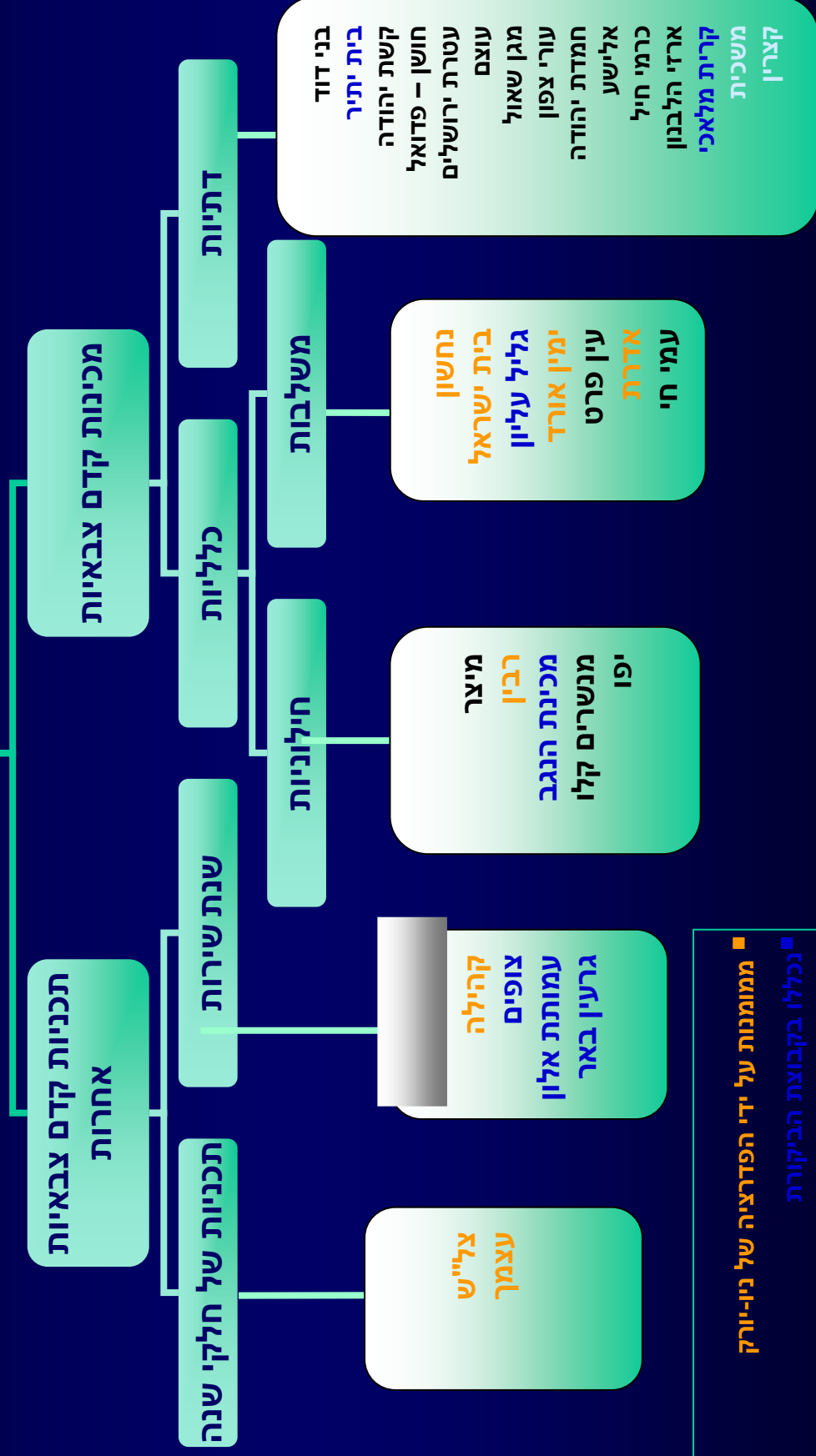
## שיעור ההתגייסות לצה"ל

- 90,000 גודל מחזור שנתי
- 34,000 (76%) אומדן הגברים המתגייסים
- 27,000 (60%) אומדן הנשים המתגייסות

## תכניות קדם צבאיות

- 3,000 כלל המשתתפים בשנה (גברים ונשים)
- כ - 3.3% מהשנתון
- כ - 5% מהמתגייסים לצבא

# סוגי תכניות קדם צבאיות



- ממומנות על ידי הפדרציה של ניו-יורק
- נכללו בקבוצת הביקורת
- בתהליכי הכרה

# הגדרת היחידה הנחקרת

- מהי מידת הדימיון בין התכניות שבמימון הפדרציה והאם ניתן להתייחס אליהן כאל מקשה אחת?

- **סוג המסגרת הקדם צבאית**

- מכינות קדם-צבאיות ותכניות קדם צבאיות אחרות

- **אורח החיים המאפיין את אוכלוסיית היעד של**

- **התכנית**

- אופי דתי הומוגני;

- אופי חילוני הומוגני;

- משלבות.

- **ההרכב החברתי אליו פונה התכנית**

- הרכב סוציו-אקונומי נמוך ואחיד מול הרכב סוציו-אקונומי גבוה ואחיד.





# הגדרת קבוצות ההשוואה

• סה"כ 15 מסגרות:

- שמונה מסגרות בתמיכת הפדרציה של ניו-יורק (קבוצת הניסוי)
- שבע מסגרות שאינן מקבלות תמיכה מהפדרציה (קבוצת ההשוואה)

## דגימה

### ■ תכניות הניסוי

- 1,126 בוגרים ו-239 משתתפי תכניות בתשס"ו
- אוכלוסיית הניסוי לא נדגמה

### ■ תכניות הביקורת

- 1,522 בוגרים ו-236 משתתפים
- משתתפי שנת תשס"ו לא נדגמו
- בוגרי תכניות גדולות /בעלות ותק גבוה נדגמו

# סוגיית הזמן

## ■ מערך

- קבוצות השוואה – ניסוי וביקורת
- מערך השוואה מדורג בין הזמנים – משתתפי השנה הנוכחית 2005-2006 (כקבוצת "לפני") ובוגרים (עד 9 שנים לאחר סיום התכנית)

## ■ מקורות מידע

- משתתפי השנה הנוכחית (2005-2006)
- בוגרי התכניות
- ראשי התכניות ומנהלים פדגוגיים
- גורמי מפתח בתחום

# סוגיית המידע

## ■ כלים

- שאלונים סגורים
- ראיונות עומק אישיים
- קבוצות מיקוד
- ניתוח מסמכים:

• טפסים אחידים של מאפייני התכניות, המהווים תיאור שיטתי ראשון של מסגרות אלה, ומלמדים רבות על אופיין של התכניות ואופן הקמתן.

# כלי המחקר

- שאלון אחיד וסגור לחניכים ולבוגרים

- מרכיב אחיד:

- משתני רקע סוציו-דמוגרפיים של המשיבים

- תפיסות המשתתפים והבוגרים:

- מנהיגות

- סובלנות לאחר

- אחריות חברתית

- זהות עצמית

- עצמאות מחשבבתית

- קשר עם משפחת המוצא.

# כלי המחקר (2)

- **מרכיב משתנה**

- מבחין בין משתתפים לבוגרים

- משתתפים:

- מניעים להצטרפות

- ציפיות

- שאיפות לגבי השירות הצבאי.

- בוגרים:

- שירות הצבאי

- השפעת התכנית על תפוסותיהם והתנהגותם

- שאלות ייחודיות לתכניות.

# בסיס הנתונים (1)

## ■ משתתפי תכניות תשס"ו

– במהלך חודש ספטמבר-דצמבר 2005 הועברו שאלונים לכל

משתתפי התכניות

• 239 שאלונים בתכניות שבמוקד המחקר

• 236 שאלונים בתכניות הנוספות

– רואיינו 45 משתתפים

## בסיס הנתונים (2)

### ■ בוגרים

- במהלך חודש אוקטובר 2005 נשלחו שאלונים בדואר
- התקבלו:
  - 442 שאלונים מבוגרי התכניות שבמוקד המחקר (39%)
  - 248 שאלונים מבוגרי התכניות הנוספות (28%)
- ראינו 30 בוגרים



# פרופיל המשתתפים

- ללא הבדל בין ניסוי והשוואה
- רקע סוציו-אקונומי גבוה יחסית
  - רוב נשי
  - ילידי הארץ ממוצא אשכנזי
  - הורים בעלי השכלה גבוהה
  - ממשפחות בעלות הכנסה גבוהה מהממוצע
  - חילוניים
  - פעילים בתנועות נוער

**יוצאות דופן: ניסוי: ימין אורד, עצמך. השוואה: ק. מלאכי,**  
**בית יתיר, גרעין באר**

## סוגי השוואות

- השוואה בין עמדות ההתכניות שבמוקד המחקר – אלו הממומנות ע"י הפדרציה היהודית של ניו-יורק לעומת יתר התכניות.
- השוואה לפי סוג המסגרת הקדם צבאית
- השוואה לפי אורח החיים המאפיין את התכנית
- השוואה לפי ההרכב החברתי אליו פונה התכנית
- השוואה לפי מגדר.
- בתוך כל סוג השוואה זה נערכה השוואה בין חניכים לבוגרים
- בסה"כ נערכו 17 השוואות על כל מדד שהוגדר.

# ממצאים עיקריים

- לתכניות הקד"צ הכלליות והמשלביות, מעבר לתכניות הנתמכות ע"י מגבית ניו-יורק, יש השפעה משמעותית על עמדותיהם והתנהגותם של הבוגרים, הנובעת משילוב בין מאפייני תכניות הקד"צ לבין מאפייני המשתתפים בהן.
- ככלל, מתחזקת בקרב הבוגרים תפיסה של מנהיגות ומחויבות חברתית.
- הם מייחסים לתכניות השפעה משמעותית על עיצוב תפוסותיהם והמשך חייהם.

## ממצאים עיקריים (2)

- נוצרת בקרבם קהילה מובחנת שמאפייניה הם תפיסת העולם, שפה ונטיות משותפות.
- תכניות הקד"צ ממוקדות ברובן ביצירת "אליטה משרתת".
- כדי להגביר את האפקט של התכניות על החברה הישראלית מומלץ לתת יותר מקום לקונספציה של "שילוב חברתי" שעיקריה – הרחבת מעגלים למשתתפים משכבות וקבוצות נוספות בחברה – עולים חדשים, צעירים מהפריפריה ועבודה "כלפי פנים" בין המשתתפים בתוך התכנית.